

Tizenkilencedik Nemzetközi Nyelvészeti Olimpia

Castletown (Man sziget), 2022. július 25.–29.

A csapatverseny feladata

I. rész (25 pont)

A Cshongo Nogolde egy 17. századi mandzsu nyelvkönyv, amelyet a koreai Csozun-dinasztia kormánya adott ki. Egy Kim névű koreai kereskedő és egy Vang névű kínai közötti kitalált párbeszédet tartalmaz.

Íme egy részlet a könyvből és latin betűs átírata.

¹ سېوئا سېئا مېر سلاوئا لاپئا ² وئا عممئاكئا سا سائا عر لاپئا
³ سا مھوئا پئپھوئا ⁴ وئا پئپئا پئئا ر وئا پئپھوئا ⁵ مېر
 سكرپئا سا سائا عر لئاكئا ⁶ وئا سائا وئاكئا سائا عر لئاكئا
⁷ مېر سائا وئاكئا سائا عر لئاكئا ⁸ سا ئمھمئا وئاكئا ئمئاكئا
 وئاكئا سائا مھوئا سائاكئا ⁹ مېئا وئاكئا مھمئا لاپئا مھئا
¹⁰ وئا مېئاكئاكئا كھئاكئا سائاكئا مھمئا لاپئا ئملائاكئا
¹¹ سائا وئاكئا سائا ساكئاكئا ساكئاكئا ساكئاكئا ¹² سائا مھمئا سائا
 وئاكئا سائا ¹³ مھئاكئا سائا لاپئا ¹⁴ مېر وھئاكئا سائا وئاكئا پئسھئاكئا
 پئپئا پئئا سا ساكئاكئا ساكئاكئا ساكئاكئا ¹⁵ وئا ساكئاكئا وئاكئا
 ساكئاكئا ¹⁶ مھوئا ساكئاكئا وئاكئا ساكئاكئا ساكئاكئا ساكئاكئا [...] ¹⁷
¹⁷ پئئا سائا عممئاكئا ر پئپئا مھئا ¹⁸ مېئا عممئاكئا ر وئاكئا
 ساكئاكئا وئاكئاكئا ¹⁹ مېر وئا وئا مھمئاكئا ساكئاكئا ر وئاكئا لئاكئا
²⁰ وھوئا كھمئا ساكئا ر پئپئا مھئا ²¹ ساكئا ساكئا ساكئا ساكئا پئپئا
 مھمئاكئا ²² كھئا ئمھمئاكئا ر پئئا لھئاكئا وئاكئاكئا مھئا
²³ مھئاكئا ساكئاكئا پئپئا مېر ساكئاكئا ساكئاكئا ²⁴ مېر ساكئا
 ساكئا ر وھمئا وئا مھمئاكئا ²⁵ ساكئا ساكئا ساكئا ساكئاكئا
²⁶ ساكئا ساكئا ساكئا مھئا پئپھوئا ²⁷ پئئا ساكئا ساكئا مھئا ساكئا
²⁸ مېر ساكئا مھمئاكئا مھئا ساكئا ساكئا ²⁹ وئاكئا مھمئاكئا
 مھمئاكئا ساكئاكئا مھمئاكئا

¹ amba age si aibici jihe ² bi coohiyān* wang ging[†] ci jihe ³ te absi genembi ⁴ bi gemun hecen i baru genembi ⁵ si atanggi wang ging ci juraka ⁶ bi ere biya ice de juraka ⁷ si ere biya ice de jurafi ⁸ te hontohon biya hamika bime ainu teni ubade isinjiha ⁹ emu gucu tutafi jime ofi ¹⁰ bi elhešeme aliyakiyame yabure jakade tuttu jime goidaha ¹¹ tere gucu te amcame isinjimbio akūn ¹² ere uthai tere gucu inu ¹³ sikse teni jihe ¹⁴ si bodoci ere biyai manashūn gemun hecen de isinambio isinarakūn ¹⁵ bi adarame bahafi sambi ¹⁶ abka gosifi beye elhe oci isinambi dere [···]

¹⁷ meni ere coohiyān i gisun oci ¹⁸ damu coohiyān i bade teile baitalambi ¹⁹ i jeo[‡] be duleme nikan i bade jici ²⁰ gubci yooni nikan i gisun ofi ²¹ we ya aika emu gisun fonjime ohode ²² yasa gadahūn i šame jabume muterakū oci ²³ gūwa niyalma membe ai niyalma seme tuwambi ²⁴ si ere nikan i bithe be tacirengge ²⁵ eici sini cihai tacimbio ²⁶ sini ama eniye taci sembio ²⁷ meni ama eniye taci sehe kai ²⁸ sini tacihangge udu aniya oho ²⁹ mini tacihangge hontohon aniya funcehe

* coohiyān = „Korea” ← mandarin 朝鮮 [tʃʰawsjen].

† wang ging = „Wangging” (város) ← mandarin 王京 [waŋkiŋ]; a mai Szöul Dél-Koreában.

‡ i jeo = „Ijeo” (város) ← mandarin 義州 [itʃəw]; a mai Idzsü Észak-Koreában.

Az alábbiakban a magyar fordítását adjuk:

Vang: ¹ Uram [szó szerint nagy báty(ám)], honnan jöttél?

Kim: ² A koreai Wanggingből jöttem.

Vang: ³ Most hová mész?

Kim: ⁴ Én a császári palotába [= Kína fővárosába] megyek.

Vang: ⁵ Mikor indultál el Wanggingből?

Kim: ⁶ Ez a hónap elején indultam el.

Vang: ⁷ Ez a hónap elején indultál el, ⁸ most majdnem fél hónap múlt el, miért csak (most) megérkeztél ide?

Kim: ⁹ Mivel egy barát[om] maradt le, ¹⁰ én lassan utaztam, hogy megvárjam, és emiatt olyan sokáig tartott az eljövétel.

Vang: ¹¹ Ez a barát most beér, vagy nem?

Kim: ¹² Íme maga az a barát. ¹³ Csak tegnap jött el. ¹⁴ Ha kiszámolod, megérkezőnk-e a császári palotába a hónap végére, vagy nem?

Vang: ¹⁵ Hogyan tudhatnám? ¹⁶ Ha az ég megkegyelmez nekünk, és ép a testünk, meg fogunk érkezni.

Kim: ¹⁷ Ami ezt a koreai nyelvünket illeti, ¹⁸ csak a koreai földön használják; ¹⁹ ha [valaki] Ijeo-n keresztülmegy és a kínai földre érkezik, ²⁰ minden csak a kínai nyelv, tehát ²¹ amikor valaki valamit [szó szerint egy szót] megkérdez, ²² ha a szemünk üresen mered és nem tudunk válaszolni, ²³ miféle embereknek fognak tekinteni bennünket a többiek?

Vang: ²⁴ Amint kínai könyveket tanulmányozol — ²⁵ a saját akaratodból tanultál vagy ²⁶ a szüleid mondták, hogy tanuljál?

Kim: ²⁷ A szüleim [szó szerint az apánk és anyánk] mondták ám, hogy tanuljak!

Vang: ²⁸ Hány éves volt a tanulmányod?

Kim: ²⁹ A tanulmányom túllépte a fél évet.

Az alábbiakban további mandzsu mondatokat adunk ugyanebből a könyvből:

30. *afaha alban de kiceme yabufi hergen baharangge udu labdu bicibe baharakūngge inu bi*
31. *aika duleke aniya adali elgiyen bargiyaha bici gemu jeterengge bufi ulebumbihe*
32. *amba age sain menggun be bucina ere menggun umesi juken adarame baitalambi*
33. *be morin be tataha boode ulebume genembi si bithe araha manggi mini tataha boode benju*
34. *bi inu donjici ere aniya ubade usin jeku be asuru bargiyahakū sembi*
35. *bi sinde fulu inu burakū komso inu burakū sunja yan oci uthai tob seme teherere hūda*
36. *booi jasigan tumen yan i aisin salimbi*
37. *coko hūlaha manggi ilifi uthai yabuki*
38. *ere honin de enteke mangga hūda be gaiki seci funiyehe sain honin be udu hūda de uncambi*
39. *gemun hecen i jetere jaka hajio elgiyūn*
40. *gucuse ilicina coko ilanggeri hūlaifi abka gereme hamika*
41. *jakūn fun menggun de emu hiyase šanyan bele sunja fun menggun de emu hiyase je bele*
42. *juwe fun menggun de emu ginggin honin yali bumbi sere*
43. *muse tubade dedume yoki aikabade duleme geneci cargi orin ba i sidende niyalma boo akū*
44. *niyengniyeri yacin sijigiyan šanyan ceri dorgi etuku be etumbi*
45. *orho turi gemu bi turi oci sahaliyan turi orho oci jeku orho*
46. *orho turi haji ba oci ilan duin jiha menggun be baitalambi*
47. *sain sirgei araha boro genggiyen bocoi suje boro ninggude aisin dingse hadafi etumbi*
48. *si tere kubun be da bade udu hūda de udaifi wang ging de genefi udu hūda de uncambi*
49. *si uttu balai gaire naka bi udu hūdašara niyalma waka ocibe ere suje hūda be gemu sambu*
50. *sini ere geren morin ihan dobori dari jetere orho turi uheri udu jiha baibumbi*
51. *suweni geren šusai dorgi de nikan i niyalma udu coohiyan i niyalma udu*
52. *ubaci gemun hecen de isinarangge amba muru sunja tanggū ba funcembi*
53. *uncara niyalma majige eberembu udara niyalma jai sunja yan be nonggime bu*

Az alábbiakban a magyar fordításait adjuk véletlenszerű sorrendben:

- A. A sok diák/társ]otok közül hányan vannak kínaiak és hányan koreaiak?
- B. A császári palotában ritka vagy bőséges az ennivaló?
- C. Nyolc **fen** ezüstért egy **tou** köles, öt **fen** ezüstért egy **tou** fehér rizs [kapható].
- D. Azt mondják, hogy két **fen** ezüstért egy **csin** bányahúst adnak.
- E. Menjünk oda aludni! Ha keresztülmegyünk, arrafelé húsz **lin** belül nincsenek emberek vagy házak.
- F. Innen még nagyjából ötszáz **li** van hátra a császári palotáig.
- G. Összesen hány **csient** költész szalmára és babra, hogy ez a sok lovad és marhád minden éjjel ehessen?
- H. Ha olyan helyen vagy, ahol ritka a szalma és a bab, három-négy **csien** ezüstöt költesz.
- I. Milyen áron veszed meg te azt a pamutot a származási helyen, és [aztán] milyen áron adod el, amikor Wanggingbe mész?

- J. Szalma is, bab is van — a bab fekete bab, a szalma gabonaszalma.
- K. Miután megszólal a kakas, ébredjünk fel és mindjárt induljunk!
- L. Ha bőségesen arattunk volna, amint tavaly, mindannyiótoknak adtunk volna enni és etetünk volna.
- M. Én is hallottam, hogy az idén itt nem sok gabonát arattak.
- N. Barátaim, felébredhetnétek? A kakas háromszor szólalt meg és az ég majdnem kivilágosodott.
- O. Uram, adhatnál jó ezüstöt? Ez az ezüst nagyon lapos — hogyan használjam?
- P. Egy levél otthonból tízezer **liang** aranyat ér.
- Q. Eladó, csökkentsd egy kicsit! Vevő, megint, tégy hozzá öt **liang** [ezüstöt] és add!
- R. Ha ilyen magas árat akarsz kapni ezért a birkáért, milyen áron adsz el egy jó bundájú birkát?
- S. Te hagyd abba, hogy így önkényesen fizettetsz magadnak! Bár én nem vagyok kereskedő, de mindent tudok erről a selyemárról.
- T. Én nem adok neked többet, kevesebbet sem adok. Öt **liang** [ezüst] éppen a megfelelő ár.
- U. Elmegyünk etetni a lovakat a fogadóba. Miután megírtad az okiratot, küldd el a fogadóba!
- V. Bár nagyon sokan vannak azok, akik elmennek dolgozni a kijelölt munkahelyekre és [kormányzati] állást kapnak, olyanok is vannak, akik nem kapnak [állást].
- W. Tavasszal kék hosszú ujjú ruhát és fehér gézből belsőt viselünk.
- X. Jó cérnából készült kalapok és világos selyemkalapok — arany brossokat szegecselünk a tetejükre és viseljük.

(a) Találják meg a helyes megfeleléseket!

(b) Íme néhány mandzsu mondat egy képzeletbeli matematikai tankönyvből a fenti egységekkel és az alpműveletekkel (+, −, ×). Fordítsák le magyarra:

54. ilan minggan ninggun tanggū jušuru, juwe ba, ishunde teherebumbi	56. ilan tanggū nadanju duin ginggin de jakūn tanggū dehu juwe ginggin be nonggici, bahara ton udu
55. orin hule i dorgici emu hule ilan moro hiyase be ekiyebuci, juwan jakūn hule uyun hiyase nadan moro hiyase funcembi	57. ninju duin fun be tofohon de kamcime bodoci, uyun yan ninggun jiha be bahambi

(c) Írják le mandzsu írással:

58. manju hergen ‘mandzsu írás’	62. tanggūt tacikū ‘tangut iskola’
59. monggo tala ‘mongol sztyepp’	63. tiyan ju gurun ‘India’
60. tumen ula ‘Tumen folyó’	64. huhu hoton ‘Kukuhotó’ (város)
61. i i niyalma ‘a ji nemzetiség’	65. cicihar hoton ‘Csicsihar’ (város)

II. rész (25 pont)

A császár által megrendelt mandzsu nyelv tükre egy 18. századi mandzsu értelmező szótár, amelyet a Csing-dinasztiabeli Kang-hszi császár adott ki.

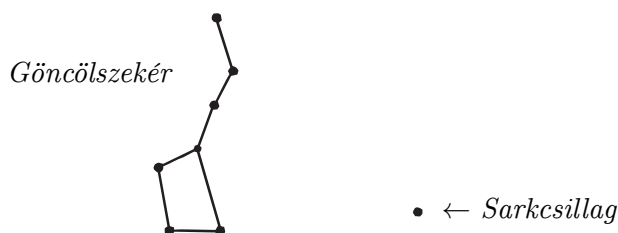
Íme néhány szócikk a szótárból:

66. **abka** ..... *umesi den tumen jaka be elbehengge be, abka sembi.*
67. **alin** ..... *den amba ningge be, alin sembi.*
68. **amargi** ..... *hadaha usiha bisire ergi be, amargi sembi.*
69. **arašan aga** ..... *erin de acabume agaha aga be, arašan aga sembi.*
70. **bolori** ..... *nadan biya jakūn biya uyun biya tumen jaka bargiyara be, bolori sembi.*
71. **cecike** ..... *yaya ajige gasha be, cecike sembi.*
72. **dosimbi** ..... *bata be gidame julesi genere be, dosimbi sembi.*
73. **edun** ..... *abka na i sukdun selgiyebume dara be, edun sembi.*
74. **elden** ..... *šun biya usiha tuwai genggiyen yasa de fosoro be, elden sembi.*
75. **ergen** ..... *beye i da sukdun be, ergen sembi.*
76. **gasha** ..... *juwe bethe dethe funggala bisirengge be, gasha sembi.*
77. **hūda** ..... *udara uncara jakai salire jiha menggun i ton be, hūda sembi.*
78. **ilha** ..... *yaya orho moo i bongko ci fushume ilakangge be, gemu ilha sembi.*
79. **mergen** ..... *sure dacun niyalma be, mergen sembi.*
80. **nadan usiha** ... *amargi de bisire nadan amba usiha be, nadan usiha sembi.*
81. **nimaha** ..... *muke de banjija esihengge jergi jaka be, nimaha sembi.*
82. **niyalma** ..... *abkai banjibuha tumen ergengge i dorgi umesi surengge be, niyalma sembi.*
83. **sahaliyan** ..... *umesi yacin be, sahaliyan sembi.*
84. **se** ..... *orhoda i cikten da i acan i sidende banjija jalan be, se sembi.*
85. **šun** ..... *inenggi tucifi gubci abka na de eldekengge be, šun sembi.*
86. **tanggū** ..... *juwe susai be, tanggū sembi.*
87. **ulden** ..... *alin jakarara onggolo tucire elden be, ulden sabumbi sembi.*
88. **usiha** ..... *dobori abka de sarafi, emke emken i elden bisirengge be, usiha sembi.*
89. **wargi** ..... *šun dosire ergi be, wargi sembi.*

Az alábbiakban a magyar fordításait adjuk véletlenszerű sorrendben:

- A. **ég** ..... *Ami a legmagasabb és mindenféle dolgot takar, azt „égnek” nevezik.*
- B. **hajnal fénye** ..... *Amikor a fény kijön, mielőtt a hegyek szétváltnak, azt mondják, hogy „a hajnal fénye látható”.*
- C. **nap** ..... *Ami nappal kijön és megvilágítja az egész eget és a földet, azt „napnak” nevezik.*
- D. **fény** ..... *Ami a napból, a holdból, a csillagokból és a tűzből van, világos és szűrja a szemet, azt „fénynek” nevezik.*

E. **Göncölszekér**.....Az északon levő hét csillagot „Göncölszekérnek” nevezik.

F. **édes eső**.....Az időre esett esőt „édes esőnek” nevezik.

G. **szél**.....Ami az ég és a föld szellemének terjesztésére fúj, azt „szélnek” nevezik.

H. **ősz**.....(i)_____

I. **hegy**.....Magas és nagy dolgokat „hegyeknek” neveznek.

J. **nyugát**.....(ii)_____

K. **észak**.....Azt az irányt, ahol a Sarkcsillag van, „északnak” nevezik.

L. **száz**.....(iii)_____

M. **előrehaladni**.....Az ellenségek szétzúzása közbeni előlépést úgy hívják, hogy „előrehaladás”.

N. **csillag**.....Amelyek az éjszakai égbolton elterjedtek, és amelyek mindegyikének fényje van, azokat „csillagoknak” nevezik.

O. **ember**.....(iv)_____

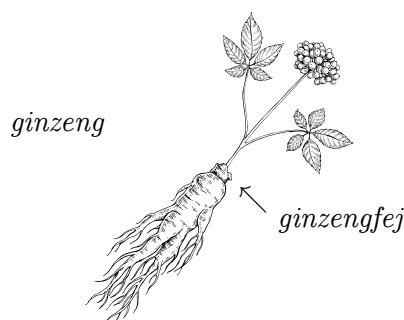
P. **lélegzet**.....A test alapvető szellemét „lélegzetnek” nevezik.

Q. **bölcs**.....Okos, szemfüles embert „bölcshöz” neveznek.

R. **ár**.....(v)_____

S. **fekete**.....(vi)_____

T. **ginzengfej**.....A ginzeng szárának és gyökerének találkozásánál létrejövő ízületet „ginzengfejnek” nevezik.

U. **virág**.....Amik bármely fű vagy fa rüggeiből kinyílnak és megvirulnak, azokat mind „virágoknak” nevezik.

V. **madár**.....Aminek két lába, tolla és farka van, azt „madárnak” nevezik.

W. **kismadár**.....Bármilyen kicsi madarat „kismadárnak” neveznek.

X. **hal**.....Különböző vízben élő, pikkelyes dolgokat „halaknak” neveznek.

(d) Találják meg a helyes megfeleléseket!

(e) Töltsék ki a (i–vi) üres helyeket!

IV. rész (25 pont)

Íme néhány a 21. században rögzített jelenkori mandzsu nyelvű kijelentés átírata valamint fordításuk magyarra véletlenszerű sorrendben:

100. bi bəl wənčal ba də bələ udaxə
101. bo molin jolum jixəniŋhə
102. əniŋ ja əxi odun
103. əniŋ sajn lod njam jixə
104. gimu xəčən də tuli əlin də nimiŋ gjak amba
105. jo əlin ilan əlin əl sigdən də bi bitk taxə
106. məsə čumaxə əmbadə bitk xolal ba də jom
107. owu dili xəlbini innamə səjəniŋ aisə gwajdam
108. si siskə buda jəm wəjəmə utka bo wul walin jixə
109. so učuluxə bo učulə ako
110. tələ sim maŋhə əmbadə fakjixə
111. təsə ələ bitki bə mändə buxo

- A. *Pekingben a téli időszakban nagyon sok hó esik.*
- B. *2 óra és 3 óra között én egy könyvet olvastam.*
- C. *Én rizst vettem a rizspiacon.*
- D. *Mi lovagolva jöttünk.*
- E. *Mi holnap együtt iskolába megyünk.*
- F. *Te tegnap, miután ettél, mindjárt hazajöttél.*
- G. *Ti énekeltetek, mi pedig nem énekeltünk.*
- H. *Ma nagyon sok ember jött el.*
- I. *Ő veled együtt ment.*
- J. *Ők adták nekünk ezt a könyvet.*
- K. *Milyen irányban [fúj] ma a szél?*
- L. *Meddir tart eljutni innen Harbinba autóval?*

(g) Találják meg a helyes megfeleléseket!

(h) Fordítsák le magyarra:

112. mində jašixan bo!	116. əniŋ təsə alin də čičikə sawəxə
113. tələ amba njam wakə	117. ənjə nimaxə jəm amə xoni jali jəm
114. siskə maŋjixə axə axəxə	118. bo čumaxə čičikal xotun də jom, so jawə də jom?
115. bi iči dolxi otuku udaxə	119. bi jwan ani oŋhulo gimu kəčən də banjixə bixə

A Csing-dinasztia térképe (1760 körül)

△ A mandzsu nyelv a tunguz családkhoz tartozik. Az északkelet-ázsiai Mandzsúria történelmi régiójában élt mandzsu törzsek beszélték. A mandzsuk által alapított Csing-dinasztia egyik hivatalos nyelve volt. Az idő múlásával a mandzsu nyelv használatát többnyire felváltotta a kínai nyelv, így napjainkban csak néhány tucat anyanyelvű maradt.

A kínai nyelv a sino-tibeti családkhoz tartozik. A mandarin nyelv a kínai nyelv egyik változata, amely a Ming- és a Csing-dinasztia idején a kínai birodalom közigazgatásának közös beszélt nyelve volt.

(mandzsu) $c \approx cs$; $j \approx dzs$; $\check{s} =$ a magyar s ; $h = h$ a *doh* szóban; $ng = n$ a *hang* szóban; $y = j$ a *jó* szóban; $\bar{u}$ magánhangzó.

$\check{c}$, $\check{j}$, $\check{s}$, x , η , j (jelenkori mandzsu) $\approx c, j, \check{s}, h, ng, y$ (mandzsu). ə = az angol *about* szó első magánhangzója. Egy betű megkettőzése hosszúságot jelez.

A Csing-dinasztia korában a következő kínai tömegegységeket használták:

Hossz	1 li = 1800 cse (≈ 576 m)	1 cse = 10 cun ($\approx 0,32$ m)
Tömeg	1 csin = 16 liang ($\approx 596,8$ g)	1 liang = 10 csien = 100 fen ($\approx 37,3$ g)
Térfogat	1 se = 10 tou ($\approx 103,5$ ℓ)	1 tou = 10 seng ($\approx 10,35$ ℓ)

—Kim Mingju

Szerkesztők: Samuel Ahmed (főszerkesztő), Iván Derzsanszki (műszaki szerkesztő), Hugh Dobbs, Shinjini Ghosh, Sztanyiszlav Gurevics, Gabrijela Hladnik, Kim Mingju, Liu Jü-jang, Bruno L’Astorina, Liam McKnight, Dan Mirea, Aleksejs Peguševs, Jan Petr, Przemysław Podleśny, Milena Veneva, Elysia Warner.

Magyar szöveg: Iván Derzsanszki.

Sok szerencsét!